

Ante Vučković

Imena i Riječ

Svjetlo riječi, Sarajevo - Zagreb, 2009., 259 str.

I.

Otkako je Descartes rastavio *res extensa* od *res cogitans*, tj. čovjekovu protežnu, točnije materijalnu dimenziju od one misaone i duhovne, ljudska se civilizacija na Zapadu intenzivno razvija na izvjesnoj shizoidnoj osnovi, to jest na osnovi podvojene svijesti i samosvijesti koje su nekada utjelovljivali engleski empirizam i njemački idealizam, a danas njihove izvedenice i epigoni. No ako ovakav razvoj i jest od Descartesa poprimio intenzivniji razvoj, on s njime nipošto nije i započeo, naprotiv ovaj je rascjep prisutan već u samim početcima europskoga sustavnoga promišljanja stvarnosti, točnije kako u filozofiji stare Grčke, tako i u religijama s kojima se, u samom svojem nastanku, susrelo kršćanstvo. A to je problem odnosa: tijela i duha, u kršćanstvu kasnije naravi i nadnaravi, slobode i milosti i sl. Kršćanstvo je, dakle, već zateklo ne samo monistička i dualistička rješenja problema, nego i cijeli niz njihovih podvarijanati, kako to i inače u filozofiji, teologiji, pa i u drugim znanostima biva. Ne čudi stoga što se već u samom svojem startu kršćanstvo moralo braniti od prigovora nekih misaonih struja onoga vremena, da je ono, zbog svojega nauka o utjelovljenom Bogu, ne samo neprihvatljivo kako za monističke, tako i za dualističke teorije i svjetonazore, nego da je ono, kao takvo, ujedno i inkompatibilno s ljudskom naravi. Da bi doskočio takvim tvrdnjama, starokršćanski pisac Tertulijan je postavio onu često citiranu tezu: *anima humana naturaliter christiana*, tj. tvrdnju da je kršćanstvo zapravo po svojoj naravi humano, odnosno da je humano po svojoj naravi kršćansko. Pa ipak, kroz svu povijest zapadne misli provlači se ne samo dijalog,

nego i polemika o tome *u čemu je i po čemu kršćanstvo sukladno humanizmu, a u čemu se to dvoje razilazi*. A kad se taj problem svede na ideologiju, i kad ta ideologija postane *res cogitans* sasvim konkretnih ekonomsko-političkih interesa, odnosno kad iza njih stane gola volja za političkom i inom moći, onda ne treba puno domišljanja da bi se dokučilo zbog čega se i danas o toj problematici češće žustro polemizira, nego dijalogizira.

Pa ipak, iako ta raspolučenost između duha i tijela, koja se danas očituje kao izvjesna raspolučenost između eksperimentalnih i humanističkih znanosti, determinira velikim dijelom i svijest ove naše civilizacije, nije istina da se s njome ama baš svi mire. Naprotiv, sve kad i ne bi htjeli, u prvom redu su filozofi i teolozi ti kojima u opis radnog mjesta stoji da nastoje prebroditi tu podijeljenost i da promišljaju cjelinu. Prirodoznanstvenici to mogu nastojati, ali i ne moraju, humanisti to moraju sve kad i ne bi htjeli. Prirodoznanstvenost je, naime, prvenstveno parcijalnost i analiza, a filozofija smjera prema cjelini i sintezi. Stoga, ako su, kako kaže A. B. Šimić, “pjesnici čuđenje u svijetu”, onda su filozofi i teolozi racionalizacija toga čuđenja, točnije oni su monitor na kojemu se odčitava stupanj ostvarenosti rečene sinteze u određenom vremenskom periodu, odnosno refleks njezine eventualne neostvarenosti na razini svijesti u tom istom vremenskom periodu.

II.

Otkad čovjek zna za sebe kao misleće biće, zna i to da je mišljenje prvotno individualna aktivnost zbog čega, kao rezultat razmišljanja, dobivamo „onoliko mišljenja, koliko je glava koje misle“, što je jedne odvelo u skepticizam i apsolutni relativizam, a druge potaklo da u tom i takvom subjektivnom iskazu i formi traže objektivno zrno istine, što bi trebalo da postane polazišna točka za daljnji zajednički napor. To zapravo i jest jedini smisao svakoga humanističkoga nastojanja i studija, kao uostalom i svakoga međuljudskoga dijaloga. Stari su kršćanski pisci bili opčarani činjenicom da i kod poganskih autora mogu naići na istinite znanstvene spoznaje i logičke zaključke. Oni, dakle, njima nisu negirali vrijednost misaonoga napora, već su u njima prepoznali specifičnu konkretizaciju onoga “logosa” koji u cjelini subzistira u Drugoj Božanskoj Osobi, Isusu Kristu, kojega je Ivan Evanđelist predstavio kao sveopći “Logos” po kojemu je sve

i u kojemu je sve, postalo. Tu, čak i pogansku participaciju na tomu jednom, božanskom “Logosu”, ti su starokršćanski pisci nazvali “logoi spermatikoi” – “sjemenje velikoga Logosa.”

Knjiga Ante Vučkovića već svojim naslovom - *Imena i Riječ* - otkriva da je na tragu tih starokršćanskih pisaca, naime iza riječi “Imena” krije se serija velikih filozofa i teologa zapadne civilizacije – kao specifičnih “logoi spermatikoi” našega vremena - a iza riječi “Riječ” se krije utjelovljena “Riječ Božja” (Logos tou theou), Isus Krist. Budući da je i sam po vokaciji i teolog i filozof, ali ujedno i redovnik i svećenik, odnosno kršćanski propovjednik, Vučković ovim tekstovima želi istodobno i informirati i formirati, odnosno, želi na svoj način pridonijeti stvaranju slike cjeline ove inače, razdrobljene i razmrvljene civilizacijske svijesti, koja se odziva na ime “postmoderna”. Mi se, dakle, u ovoj knjizi susrećemo s nizom filozofa i teologa koji su – neovisno o vremenu kada su živjeli, uvelike pridonijeli ovakvom sadašnjem stanju svijesti u području zapadne civilizacije. Nisu to ni suvremenici, ni svjetonazorni istomišljenici niti pak pripadnici iste filozofske škole, naprotiv svaki je do njih na svoj način svijet za sebe. Ima tu i vjernika i nevjernika, kršćana, židova i agnostika, lijevih i desnih, muškaraca i žena, svetaca i avanturista, riječju sasvim šareno društvo. Pa ipak, Ante Vučković prilazi svakome od njih kao specifičnom “logosu spermatikosu”, tj. traži i nalazi u njegovoj/njezinoj misli ili pak samu njihovu životu neku dodirnu točku s evanđeljem Isusa Krista, a to onda znači s kršćanstvom, odnosno s onim velikim “Logosom” koji je “Božja Riječ”. Ovakvim metodološkim pristupom A. Vučković je ujedno i na Tertulijanovu tragu jer, time što ukazuje na zajedničke referentne točke između pojedinoga od rečenih mislilaca i kršćanstva, zapravo ukazuje ne samo na komplementarnost kršćanstva i profane misli, nego ujedno demonstrira spomenutu Tertulijanovu tezu da je *anima humana naturaliter christiana*, a time onda ukazuje i na načelnu mogućnost jedne ponovne sinteze, ne samo humanizma i kršćanstva, nego i onoga Descartesovoga *res extensa i res cogitans*.

III.

Pa ipak, koliko god bilo točno da A. Vučković u svim ljudima, a u ovoj su knjizi različiti filozofi shvaćeni kao njihovi predstavnici, vidi spomenuto razasuto sjemenje Božanske Riječi,

odnosno koliko god bilo točno da on ovim svojim tekstovima na tragu Tertulijana želi ukazati na kompatibilnost kršćanstva i barem vrednota koje danas određuju sekularnu svijest, držim da je glavni cilj autora ove knjige bio jednostavno – navještaj te Božje Riječi, a sve ostalo samo njegova kontekstualizacija. Nije, naime, slučajno što autor, iznoseći ukratko glavne misli nekoga filozofa, odnosno neki indikativni podatak iz njegova/njezina života, uvijek završava referiranjem na evanđeosku poruku, odnosno na život i djelo Isusa Krista. Tu se zapravo na konkretan način demonstrira što bi to, barem u civilizacijskom i kulturološkom smislu, bila ona “anakefalaiosis” o kojoj govori Novi zavjet, tj. ono “uglavljivanje svega u Kristu”, kad Krist treba da se pokaže kao “glava svemu”, jer sve ono čemu On nije glava, po sebi je – obezglavljeno. Stoga A. Vučković, diskretno, ali jednoznačno, dovodi svakoga od prikazanih mislilaca u kontekst s Isusom Kristom, ne eventualno zato da neke od njih naknadno i nasilu pokrsti, nego da ukaže čitatelju na postojanje neke tajne veze između osobe i misli rečenoga filozofa i kršćanske teorije i prakse, veze koje možda ni sam dotični filozof nije bio dovoljno svjestan. A opet sve to sa svrhom da se čitatelj ove knjige, za kojega se smije s pravom pretpostaviti kako se gomba s nekim od ovdje zastupanih misli i stavova, odnosno da se zatekao u nekoj od ovdje iznesenih životnih situacija, da se, dakle, taj čitatelj potakne na vlastito domišljanje analognih Isusovih izjava i zahtjeva te da, na temelju toga, zauzme ispravan stav. Jer, iako su ovi tekstovi otvoreni i ponuđeni svima zainteresiranima, oni su ipak u prvom redu upućeni kršćanima, tj. onim kršćanima za koje vjera u utjelovljenoga Boga nije nešto apriori nehumano – jednostavno stoga što ljudska narav ne bi bila nosiva za božansku narav, zbog čega bi se ova prva, pod pritiskom ove druge, jednostavno morala raspasti! – i stoga ne prihvaćaju svoju vjeru kao načelnu iščašenost iz svoga kulturnoga ambijenta. Naprotiv, tamo gdje se ta iščašenost pojavljuje, Božja Riječ, Isus Krist se pojavljuje kao onaj koji u sebi sve to ponovno ujedinjuje. Naime, iza imena u ovoj knjizi kriju se različite, ponekad i međusobno oprečne filozofske postavke i različiti životni putovi, no A. Vučković za sve njih nalazi “zajednički nazivnik” u “Riječi”, tj. u Isusu Kristu.

IV.

I jer je Isus Krist “zajednički nazivnik svih raspršenih “sjemena Riječi”, ni pristup, odnosno metodologija njihovom pristupu nije mogla biti druga doli kristovska, tj. heurističko-dijaloška. Sukladno, naime, onom starom načelu “bonum, verum et pulchrum convertuntur”, iza svake istine se krije adekvatno dobro i lijepo, kao što se iza svakoga dobra, odnosno lijepoga, krije određena istina. Nije, dakle, moguće biti nešto kao “logos spermatikos”, a ne biti istodobno nositelj tomu pripadajuće dobrote. Zbog toga A. Vučković svakomu od obrađenih filozofa i teologa prilazi “na vršku prstiju”, tj. profinjeno i dobronamjerno da ne bi možda, nekim neopreznim potezom, povrijedio vitalni element određene osobe i njezine misli. Jer, otkrivanje Isusa Krista, kao Glave svega, poglavito svega onoga što je u sebi na bilo koji način i u bilo kojem stupnju istinito, dobro i lijepo, nipošto nije nasilno “pokršćavanje” neistomišljenika, nego dobrohotno otvaranje vrata vlastitoga duha i duhovnosti svakome putniku i namjerniku u znak dobrodošlice, čiji dokaz iskrenosti jest upravo ono što nas dubinski veže. U protivnom to ne bi bila dobrodošlica, nego zasjeda.

Na kraju nam ne preostaje drugo do li zahvaliti fra Anti Vučkoviću što je napisao ovu knjigu, čestitati njezinu izdavaču, Uredništvu *Svijetlo Riječi*, što je njezinim objavljivanjem pokazao istančani smisao za aktualni duhovni trenutak, a svima kojima je na srcu vlastita duhovna kultura i vjernički rast poželjeti da se što prije obogate njezinim sadržajem.

Špiro Marasović